

Passejar per la història

No es tractava d'esborrar res, sinó de **netejar per entendre millor**.
La ciutat ha guanyat aire, memòria, vida, i un monument més comprensible i proper

Cristina Arribas

informatiu@apabcn.cat

La història de les ciutats consisteix en la superposició de formes urbanes successives i, sovint, la generació de noves es fa esborrant o reabsorbint elements anteriors.

L'omnipresència de Tarraco dins l'actual Tarragona és evident i això s'explica pels pocs metres de distància entre el nivell romà i l'actual. Com deia Freud en el seu llibre *El malestar de la cultura*, "l'oblit és directament proporcional al gruix de terres que separen els estrats de la història". La Tarragona romana és molt propera a la Tarragona del segle XXI, així doncs, l'oblit és menor. La nova urbanització del carrer de l'Enrajolat n'és un exemple d'això.

Nom de l'obra:

Reestructuració del carrer de l'Enrajolat de Tarragona i el seu entorn

Emplaçament:

Part Alta de Tarragona

Promotor:

INCASÒL – Ajuntament de Tarragona

Autors del projecte:

Carlos Brull i Jordi Segura

Col·laboradors del projecte:

Jordi Vila, arqueòleg

Directors d'obra:

Carlos Brull i Jordi Segura

Director d'execució de l'obra:

Joan Alonso

Coordinador de seguretat i salut:

Joan Alonso

Constructor:

NaturGrup

Caps d'obra:

Xavier Civit i Manel Margalef

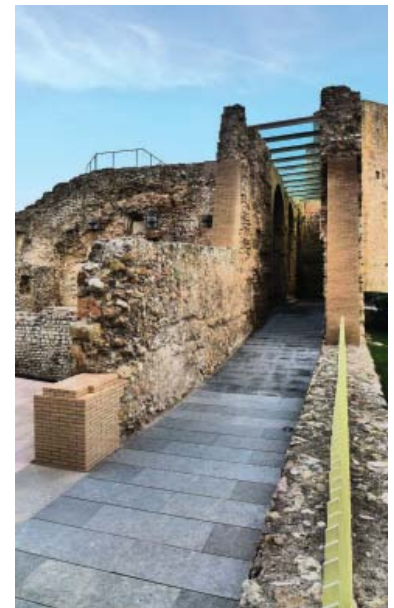
Industrials:

Bosir, Instal·lacions Industrials

Dates:

2007-2012

Premi Catalunya Construcció 2014
en la categoria d'Intervenció
en edificació existent

IMATGES DEL RECINTE VISITABLE DE TARRACO. FOTO: © CRISTINA ARRIBAS

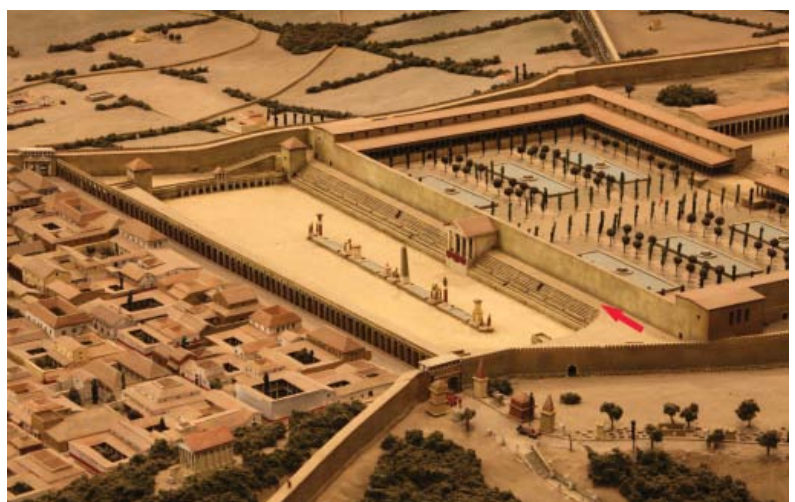
■ **Arqueologia urbana:** del circ romà a l'antic fòrum de Tarraco
Tarragona és una ciutat centre industrial de primer ordre, amb un entorn turístic excepcional, una intensa activitat portuària, etc. i tot això genera una enorme pressió urbanística de desenvolupament, posant en perill la salvaguarda del patrimoni, en aquest cas, arqueològic. Integrar les restes arqueològiques a la ciutat suposa un conjunt de reflexions que entraran dins el camp del que anomenem arqueologia urbana.

Entenem per arqueologia urbana la pràctica arqueològica en un medi urbà actiu. Es tracta d'una disciplina relativament recent i que ha experimentat un intens desenvolupament en les darreres dècades a causa d'una major demanda social de coneixement i preservació del patrimoni cultural local i la reurbanització dels centres històrics. De fet, s'inicià a partir de la desastrosa experiència dels anys 70, quan tingueren lloc les grans destruccions indiscriminades que arrasaren centres històrics de moltes de les nostres ciutats.

IMATGE DE L'ESTAT
PREVI DEL CARRER
DE L'ENRAJOLAT

DETALL DE LA
MAQUETA AMB
INDICACIÓ DEL
CIRC EST. AUTOR:
MANEL GRANELL

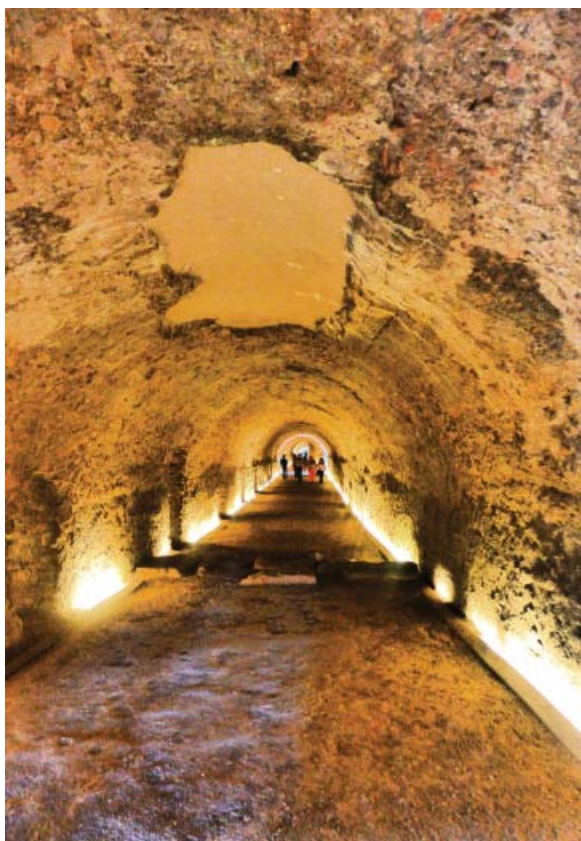

Durant el mandat de l'emperador Vespasià a Tarraco es va construir un magnífic edifici destinat a les curses de carros. Aquest circ mesura 325 m de llarg i 115 m d'ample (més de 37.000 m²). La conservació s'ha vist beneficiada per les construccions posteriors, que van aprofitar-ne les estructures, quedant engolida per la ciutat, tot i no desaparèixer. Per aquest motiu, és el circ romà més ben conservat de l'imperi occidental. La seva capacitat, per a unes 30.000 persones, ens demostra l'èxit dels espectacles que s'hi desenvolupaven.

Aquest n'és un bon exemple de com monuments antics van condicionar l'estructura (carrers, cases...) de la ciutat medieval posterior. I justament aquest fet ha permès que es conservin molts dels murs i de les voltes del circ, integrats en els edificis i que han perdurat fins avui. La zona va ser afectada per voladures franceses del 1813 que donaven a l'àmbit un aspecte d'acumulació de terres i deixalles amb algunes actuacions de recuperació contemporània del circ romà.

La solució adoptada al carrer de l'Enrajolat s'adapta de manera exemplar a l'estructura històrica sobre la qual se sustenta i en ressalta el seu valor. Aquest carrer connectava en el circ romà amb l'antic fòrum, en època romana. La magnífica volta, en opus caementicium (el formigó romà), s'estén sota el carrer de l'Enrajolat i recorria tot el costat nord del circ, contigu a la Plaça de Representació. Hi comuniquen un seguit de cambres proveïdes de petites portes que

LA VOLTA SOTA DEL CARRER DE L'ENRAJOLAT

IMATGES DE L'ÀMBIT DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

han estat tradicionalment atribuïdes com a part del circ romà. Treballs recents han permès determinar que la seva construcció és anterior a la del circ i del fòrum provincial i que podia correspondre a un antic horreum (magatzem d'aliments).

El projecte es basa en la recuperació i la integració del monument dins el teixit urbà. L'objectiu era fer visibles parts del circ que fins ara no ho eren.

No es tractava d'esborrar res, sinó de netejar per entendre millor. La ciutat ha guanyat aire, memòria, vida, i un monument més comprensible i proper.

■ Arqueologia lògica: la proposta, el triple repte

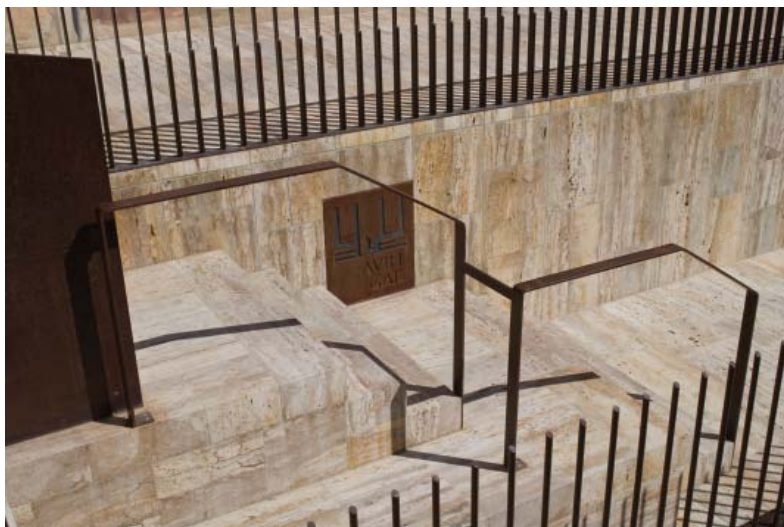
Prèviament a la proposta que ens ocupa, i després d'albergar la casa dels militars, es va proposar el projecte d'una biblioteca. En començar a excavar i, de fet, quelcom previsible atesa la ubicació, es trobaren les restes. Es canvià el rumb i s'encarregà la urbanització del carrer i la seva integració amb les troballes romanes.

El repte del projecte era triple:

- Per una banda, urbanitzar, resolent la trobada entre un entorn degenerat i la singularitat del carrer situat sobre la volta romana.
- Fer intel·ligible la part de les grades i explicar-ho a la ciutat.
- I, una qüestió més tècnica, resoldre les humitats.

Es proposen dos nivells diferenciats en el tram per sobre la volta: l'inferior recupera el nivell del visorium romà fent que s'entengui la secció completa de les grades del circ. El superior permet el pas de vehicles i manté l'accés als edificis. Per la cambra enregistra-ble de sota passen les xarxes de serveis, facilitant la impermeabilització i control de possibles fuites. El desnivell entre ambdós permet crear pous de ventilació i il·luminació de la volta que alhora, a la nit, fan de balises ambientals del carrer.

DETALLS DE LA REIXA DE VENTILACIÓ/IL·LUMINACIÓ DE LA VOLTA I BALISA D'ENLLUMENAT AMBIENTAL

EN EL DISSENY DEL CALAT D'AQUEST REIXES ES VAN INTRODUIR FRAGMENTES SINGULARS DE LA PLANTA DEL CIRC AIXÍ COM D'UN CONEGUT TEXT, EN VERSOS LLATINS, RELATIU A L'AURIGA TARRAGONÍ EUTICHES.

Més enllà de les escales que comuniquen els dos nivells en un extrem es crea un mirador sobre les ruïnes. Un dels trets que fan entenedora la ciutat romana són els diferents tipus de paviments (mèdol, travertí i pedra local) que es distribueixen per tot el recinte i que ens la tradueixen a les rasants actuals. Aquest s'emmarca dins el Pla de Paviments de Tarragona: paviments i revestiments expliquen l'estructura i l'organització del recinte de l'antiga Tarraco.

El més complicat va ser, segons els autors, poder ser fidels a una lògica de concepte, però veient el resultat... més que aconseguit.

■ De l'arqueologia de l'arquitectura a l'arqueologia de l'ànima: una reflexió

A banda del què l'antiguitat dels elements arqueològics aportin, evidentment, a la història de les ciutats, caldria ampliar el camp visual i desxifrar quins són els elements clau en la memòria històrica de cada ciutat.

No cal, per tant, partir de restes romanes, gregues o antigues per tal d'entendre quin és l'antecedent o la raó de ser del lloc on construïm. Caldria sempre entendre en quina estructura urbana estem immersos i sobre quins elements arquitectònics ens posicionem, com funcionen, de quins materials estan fets, etc.

És possible, per tant, aplicar el mètode arqueològic de comprensió i salvaguarda fins als nostres dies per tal de construir o intervenir de manera coherent. L'arqueologia de l'arquitectura és una disciplina ja existent, que sorgí a la Itàlia dels anys 90 i que va començar a aplicar els mètodes estratigràfics de l'arqueologia en les tasques de restauració del patrimoni arquitectònic.

Fins i tot podríem anar més enllà de la memòria material, estructural o conceptual del lloc i poder entendre quina és l'ànima dels indrets on intervenim: arqueologia i desenvolupament urbà no són conceptes oposats i sempre podran ser compatibles, però, abans de res, vetllem per una acurada arqueologia de l'ànima. ■

IMATGES DE LA INTERVENCIÓ ON ES VEU LA CONTINUÏTAT DELS NIVELLS DELS ESTRATS ROMANS I ACTUALS